

Şəddad Cəfərovun maraqlı yazılarında biri de "Qolobə günlərində" ockeridir. Qısa, konkret faktlar əsasında qələmə alınmış ockerin əsas qəhrəmanı Cəfərov Muqdat Hüseyn oğludur. O, İkinci Cahan savaşında sirayə oşqer kimi iştirak edib.

Elə bəri bəzən bəzi məqamları seçilənlər olar. Bu yazının qəhrəmanı Muqdat Hüseyn oğlu müəllif, yəni Şəddad müəllimin atasıdır. Maraqlıdır ki burada müəllif digər yazıları işlədiyi üsluba sadıq qalır, yəni qəhrəmanın bilavasitə döyüşü kimi, müharibə qəhrəmanı kimi təsvir edir. Əlbəttə, Şəddad müəllimin geniş yazı imkanı, kifayət qədər güclü yaddaşı, ailə heyəti ilə bağlı maraqlı xatirələri var. Ancaq o bu düşüncələri sanki başqa yazı üçün saxlayır. Bir sözlə, biz burada ancaq müharibə qəhrəmanını görürük.

Muqdat Hüseyn oğlu Cəfərov 1898-ci ildə Lonkoran rayonunun Gormətük kəndində anadan olub. Bu onun doğulub böyüdüüyü ailənin taleyi son dərəcə faciəli bir yol keçib. Muqdatın atası Hüseyn kişi kənddə çox nüfuzlu bir şəxs olduğundan Sovet repressiyasına məruz qalıb. Sürgünlər, ailənin əmlakının müsadirə edilməsi, talan olunması, hətta evlərinin uçurulması heç bir qanuna, kitabə sığan məsələ deyildi. Müdrik Hüseyn kişi və onun arvadı bütün bunlardan sınır bu əzab-əziyətlərə mordanəliklə sınıq görürdülər. Sonralar ailənin qalanları yaşayış yerini dəyişməli olurlar. Beləliklə, Muqdat Hüseyn oğlu İkinci Cahan savaşına səfərbər olunur və onun müharibə yolu başlayır.

"Qolobə günlərində" ockerinin əsas meşiyətlərindən biri de ələ budur ki, Vətəndə atasının, anasının ailəsinin başına gətirilən müsibətlərə baxmayaraq Muqdat Hüseyn oğlu cəbhədə mordanəliklə döyüşür. Müəllif də ələ yazın əvəzində onun döyüş yolunu konkret faktlarla göstərir: "Cəfərov Muqdat Hüseyn oğlu 1942-ci il aprel ayında Böyük Vətən müharibəsində 416 Taqanroq atıcı divizionunun tərkibində döyüşmüşdür. 1943-cü il fevralın sonunda Belarıs 3-cü, Ukrayna 1-ci divizionları tərkibində Cənubi Qafqazda tənq döyüşlərdə iştirak etmişdir. Sonradan 217-ci atıcı divizionda öz döyüş yolunu davam etdirirdi". Moldovanın paytaxtı Kişinyovun ətrafında müharibəyə alınmış döyüş qruplaşmalarının təhlükə edilməsində iştirak etmiş. "Qırmızı bayraq ordeni" və "Döyüş xidmətinə görə medalla" təltif olunmuşdur". Göründüyü kimi o cəsarətli və igidliyinə görə komandanlığın mükafatlarına layiq görülür, sinosini ordən, medallar bəzəyir. O vaxt oşqer yalnız bir əməl uğrunda vuruşurdular. Bu Vətən əməli idi, yəni Muqdat Hüseyn oğlu da Rusiya çöllərində, Moldovada döyüşlər zamanı həmin əraziləri alman faşistlərdən azad edərkən, həmin yerləri də öz vətəninin bir parçası bilirdi. Beləliklə, Muqdat Hüseyn oğlu uzun və izici müharibənin növbəsinə qədər hələ müharibə qurtarılanda altı ay sonra da hərbi xidmətinin davam etdirmiş nümunəvi oşqer olduğuna bir daha təsdiq etmişdir. O, "1945-ci ilin noyabrında Bakıya qayıdandan sonra hər il 9 may günü uşaqları, qohum-qardaşları ilə gəzərək onu təbrik edirdilər. Sifirə arxasında o cəbhədəki maraqlı hadisələrdən danışardı". İstər-istəməz, insoni hisslərlə bu hadisələri düşüncəmizdən keçirəndə maraqlı məqamları gözəlrimizin önündə canlandır. Əşqer döyüşdən qayıdıb. Zədələr onunun, bədəninin müharibəyə itirdiyi hissi daim ona həmin oğul günləri xatırladı. Və istori-tomoz həyat yolunu yəni nosillər üçün gərəklili ələ biləcəklər məqamlarını yaddaşından dilinə gətirir. Şübhəsiz döyüşü təhlükəli anlarla da qarşılaşdı, ölümin nəfəsini də hiss edib. Amma öz qorxmazlığı ilə sanki ölümlü meşləb edib.

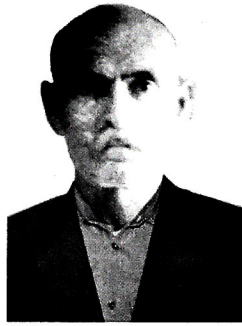
Bununla da ostdinə kimliyini, noyo qardır olduğunu göstərib. Zaman keçdikcə belə qəhrəmanların taleyi yaddaşımızdan əsas istinat məqamı kimi həmişə diqqətimizə olur: Hüseyn oğlu Muqdat qarşılaşdığı hadisələrdən birini belə xatırlayırdı: "Gecə yağan yağış sınısı mərmirlərdən tank trullarının ağırlığından dəlik-dəlik olma təropəsi istaldı. Qarşıdakı səngərlə bir-birinin ardınca bir neçə mərmir düşür. Düşməni qısa müddətli top atışından sonra əvvəlcə tankları, onların arxasında da qaçaraq atış açan avtomatçılara irəliləyir. Yox uşaqlar keçməyəcəksiniz deyə-deyə mən tank əleyhinə topa tərəf sıçradım. Atış... Əmrindən sonra qaçaqda gələn tankın trulları altında partlayış gur

datlı hücum edəcəklər". Hor halda bu ümumi təhlillərin arasında Azərbaycanlı xarakterinin də əsas cizgilərini görürük. Bu qorxmazlıq da adlandı bilior.

Döyüş belədir ki, vəziyyət hor an dəyişə bilior. Görək həmin gərgin anlarda, vəziyyətin dəyişdiyi məqamlarda özünü itirməyəsən, gücünü təzodən səfərbər edəsən. Artıq poron-poran düşməni düşmənin yaranmış situasiyadan istifadə etməsi də qazanılmış uğuru heçə döndərə bilior.

"Qolobə günlərində" ockeri müharibənin nadir səhnlərini yazıya gətirmək baxımından da xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Əşqerlər qarşılaşdıları mövqeyi nədə saxlamalı, möhkəmləndirmək üçün zərbi zərbə arxasında vurmaldırlar.

lüksən sıçrayan həyatı yanan tankın yu-nudaca yərə sərdilər". Müharibə səh-nə o qədər canlıdır ki, sanki biz yan-ğın hiss oxusunu da hiss edirik. Bu da onu göstərir ki, əsirin qəhrəmanının yaddaşında həmin hadisələr əbədi yer alıb. Biz bu bəradə dəfələrlə yazmış-ğımız ki, hər bir müharibə qəhrəmanının ha-yatında böhs edən əşqerlər müstəqil Azərbaycan ordusunun əşqerləri üçün hərb dərslərdir. Bu dərsləri yətərinə qavramaq, bəyənəmək ordü həyatı mü-dəğün başa düşməklə üçün ox yazı əməklər. Müharibəni bəyənən hər hansı bir gənə əvəsi deyil, ölümdürsən öldürür-ler. ehtiyatlı olmasın ox axmaq güllə-və tüş gəlsə. On bu səboddən də ta-

İZLƏR ƏBƏDİ YAŞAYIR...

işiq saçdı. Maşın yaranmış heyvan ki-mi bağırdı və yerində fırlanb böyürü üs-tə çevrildi. İkinci atışdan sonra isə tank üstüldü. Sağ və sol cinahdan düz ni-şanlarla o biri topalarımızdan da atış açıl-mışdan sonra bir neçə tank da alışıq, qal-anları geri döndürülər". Burada əşqerin döyüş zamanı özünü necə apardığını mənəvi olaraq üstünlüyünü, güclü oldu-ğünü müəllif tərəfisi yazı mövqeyi ilə bildirir. Həttə döyüşçünün özü də sanki diqqətli özünə yönəlmiş. Öz qəhrəman-lığına, öz mənimin mövqeyindən yox, ümumi döyüşçülərin mövqeyindən qay-mət verir. Əzminin də daxil olduğu bəli-yün cəsarəti və əzmi ilə dənimsə meş-ləb edir. Həttə onun danlı qüvvəsi və texnikası sıradan çıxarılır. Bu bir parça döyüş səhnsi ilə biz əslində bütöv mü-haribədə qalib gəlmişin mahiyyətini gör-ürük. Bir sözlə, alman faşizminin meş-ləbliyotinin mahiyyətini də anlayır. Yəni onlar özge torpaqlarında idilər. Muqdatın mənsub olduğu ordü isə doğ-ma torpaqların müdafiəsinə qılmışdı. Ona görə də bu ordunun hər bir əşqeri, o cümlədən, Muqdat Hüseyn oğlu da özünü güclü bilir.

iki oks torf arasında diqqətli psixoloji mahiyyətini Şəddad Cəfərov özü-nəmənsux yazı torzi ilə təhlilə çökir və burada biz qalib gəlməyin bir sirrini də görürük, başa düşürük: "Səngər-dən "Ura!" səsləri eşidildi və biz əks hücum etdik. Bundan vahiməyə düşən faşistlər əvvəlcə sürü kimi qaçıb bağlara səpələnirdilər. Təxminən yarım saatdan sonra özlərinə qalib bir yerə yığıldılar. Duman arasında alman komandanlığının saxı və pistolet atışı eşidildi. Onlar ni-tomayotların köməklili ilə "psixi", həm də evlərdən açılan pulemyot atışının kü-məyinə arxalanıb qəfil hücum keçəcəklər-dir. Bu döyüşdə çox gərgin diqqətlər olurdu. Adama ələ gəlirdi ki, sanki bu saat faşistlər açığ meydana çıxaraq sid-

Amma belə bir meşqəmdə tale sanki düş-mənin xeyrinə işləyir: "Barmaqlar sızılıb pulemyotçunun "maksim"ında na isə ilşir. Sakitləşdikdən istifadə edən faşist-lərə aytaq qalxır, ancaq ya bir neçə mə-rətəbli süyüşdən, ya batalyon komandaniri-nin qəzəbli baxışlarından, ya da izi on-lara tuşlanmış pulemyotunun qorxusundan yərə sərilməyə məcbur olurdu". Müharibənin hər günü növbəli anları, bəlkə il-lərə bərabərdir. Çünki iztirablıdır, əşqer bir tərəfdən ailə qayğısını kəşir. Digər tərəfdən düşməne qarşı vuruşur. Amma hər halda onun inamı var. Çünki vətəni qoruyur. Vətən isə onun təkəo özünin yox, həm də ocdadlarından izi bəri büt-ün doğmalarının məskonidir. Şəddad Cəfərov "Qolobə günlərində" ockerində müharibə qəhrəmanı Muqdat Hüseyn oğlunun, həttə müharibədən sonra da həyatının müharibə ilə bağlı olan torf-lərini yadda saxlayır, diqqətlə qəkir, yazı-ya gətirir: "Muqdat kişi başqa bir (kri-tik) təhlükəli hadisəni də belə xatırlıyır: "Vələri əhatə edən sıx kollaşlar döyüşçü-lərin və silahların gəzildiməsi üçün çox əlverişli yer idi. Tankların onları gər-mədən kümbəzlərinə kor-korana hara gəldi fırladaraq iriçəplı, ya da kiçik si-lahlardan atış açaraq irəliləyirdi. Bu tanklar əşqerlərin inidiyəklə gərdiməyi kiçik formattı modellər olsa da, hər hal-da tank idi. Döyüşçülər öz yerlərində uzanıb qumbaraları hazır vəziyyətdə saxlamışdılar. Tankların birini 30 metr-lik məsafədə topçular vurmışdı. O izi-ti samandıra örtülmüş bölgənin yanında dayanıb yandı. Alav övləyə də keçdi. Kiçik ilə hərəkət edən o biri tank isə şü-mara bağlanmış sayyar mina tiki hasar dibindəki səngərdə gizləndən döyüşçülər partlatdılar. Tankın cərxları çirəkəba bə-tib böyürü üstə çevrilərək dayandı. Zireh-çilər onu atışa tutdular. Avtomatçılar isə

rixi hadisələrini yazıda yer almaz, yaşa-rılıq haqqı qazanmış günümüz üçün. gələcəyə üçün çox dəyərli dir.

Muqdat Hüseyn oğlu müharibədə olanda onun həyat yoldaşı təsəlüfatın müxtəlif səhnlərində qeyrətə çalıb. Biz bu məqamı da Şəddad müəllim üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb etdiyini baş-a düşürük. Çünki əşqer arxa cəbhədə olanlar hünerlə çalışmasaydılar, onda ordü monəvi gücdən məhrum olardı. Bir sözlə Muqdat Hüseyn oğlunun ailəsi və bu ailənin həyat yolu xalqımız üçün də-yərli səhnlərdir. Şəddad Cəfərov ockeri-nin sonunda qeyd edir: "Həyat yoldaşı Həsibə xatun isə arxa cəbhədə kükəzdəki tışından, kəşyapını səhnsiz süküb becərmə-sindən, dörd bələcə uşaqlarının ona kü-mək etməsindən danışır. Bu danışmaları qəlam ələ yazıçı publisist, dramaturq Fəna Həsənzadə "Aclı-Sirili günlər" ki-tabında (Bakı, Gənclik nəşriyyatı 1904, 2008) və yazıçı, publisist Səvalə Əlibəyvi "İlk poliqrafçı alim" (Bakı, Gənclik nəşriyyatı 2010-cu il) kitabında bəzi hadisə-ləri bədi şəkildə təsvir etmişlər". Bu yazıda təkəo bir qəhrəman yox, bütöv bir ailənin taleyi görünür. Bu ailənin hər bir üzvi xalqımızın dəyərliyinə son an-na qədər qoruyub, hifz edib.

İkinci Cahan savaşının qəhrəmanı Muqdat Hüseyn oğlunun təmsilində da-ha bir Azərbaycanlı xarakterini görürük. O, ömrünün mənəvi səhnlərdən yüksək də-yərliyinə sahib olan ailənin başıdır: kimi ömrünü başa vurub. Özdən sona ağıllı-bəvallahar Vətən üçün çox dəyərli işlər görüblər.

Hər oməl insanlığa, Vətənə xidmət edərsə, pozulmaz izlərə çevrilir və bu iz-lər yaddaşlarda əbədi yaşayır...

Əli Rza XƏLƏFLİ,
Ceyhan ZALLI
18.03.2021